

Головні члени речення. Підмет і присудок. Способи вираження підмета і присудка

**Кожне речення, як ми вже
знаємо, має головні та другорядні
члени. Головні члени речення
складають його граматичну
основу – це підмет і присудок.**

Дайте відповідь на питання:

- **Що називається підметом?**
- **На які питання відповідає підмет?**
- **Як підкреслюємо підмет у реченні?**
- **Як підкреслюємо присудок у реченні?**

Підмет і присудок.

Способи вираження підмета.

**Підмет, виражений одним словом
називається простим, він може
виражатися:**

Іменник (Що?)

***Цвінуть соняшники, радіють
теплу і сонцю...***

**Займенником
(особовим, питальним,
відносним,
неозначеним,
заперечним)**

Займенник (Хто?)

**Ніхто й не уявляв, який це був
красивий соняшник.**

Прикметником (субстантивованим)

Прикметник (Хто?)

Старий підбадьорював своїх
дітей-соняшників.

Числівником

*У великій світлиці за
столом сиділо троє.*

Числівником (Хто?)

Прислівником

Прислівником (Що?)

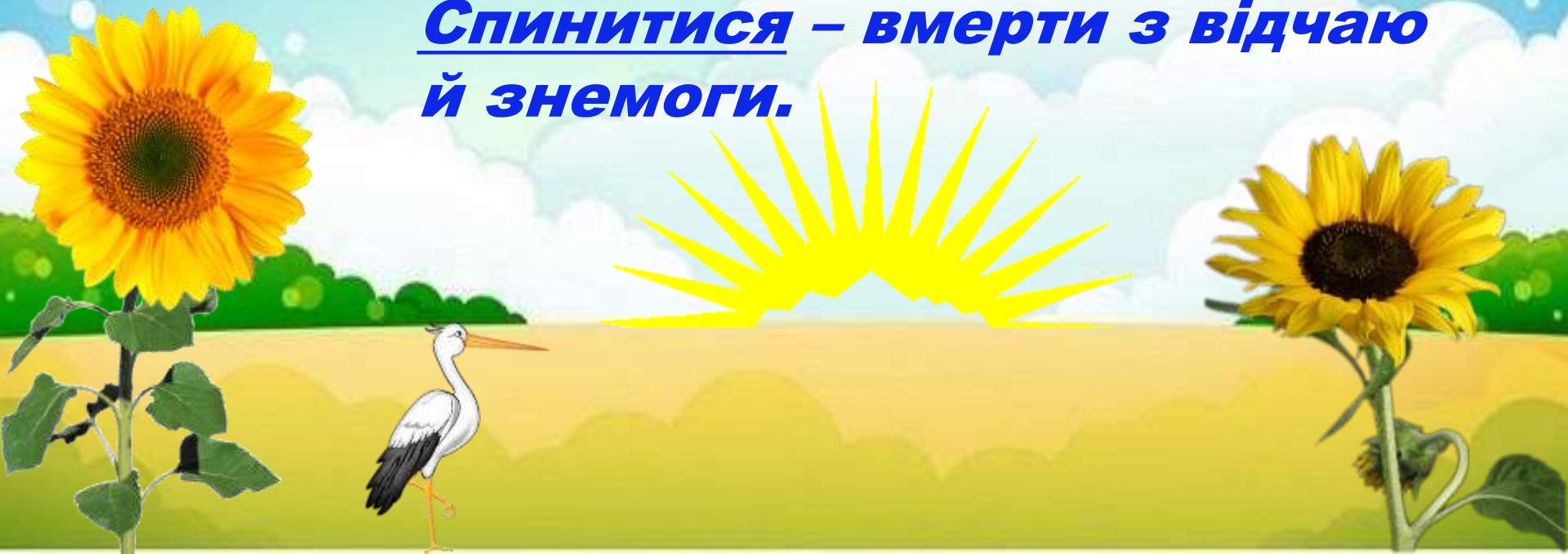
Це «добре» звучало тепер м'яко.

Неозначеною формою дієслова

Неозначена форма дієслова (Що робити?)

Спинитися – вмерти з відчаю
й знемоги.

**Вигуком або службовим
словом, якщо вони
вживаються замість
іменника**

***Десною котилося
переможне «ура».***

Вигук (Що ?)

Фразеологізмом

(Що ?)

**Бити байдики — улюблена
справа ледарів.**

**Складеним називається підмет,
виражений словосполученням, утвореним
із двох або кількох повнозначних слів.
У ролі складеного підмета можуть
виступати такі словосполучення:**

Складні географічні й астрономічні назви

**Київська Русь захистила
Європу від монголо-татарської
навали.**

Назви установ

**Верховна Рада України –
законодавчий орган
держави.**

Стійкі словосполучення

Сільське господарство країни
багатогалузеве.

**Сполучення іменника у
формі називного відмінка
з іменником в орудному
відмінку з прийменниками**

**Мати з дочкою вишивали
соняшники на рушниках.**

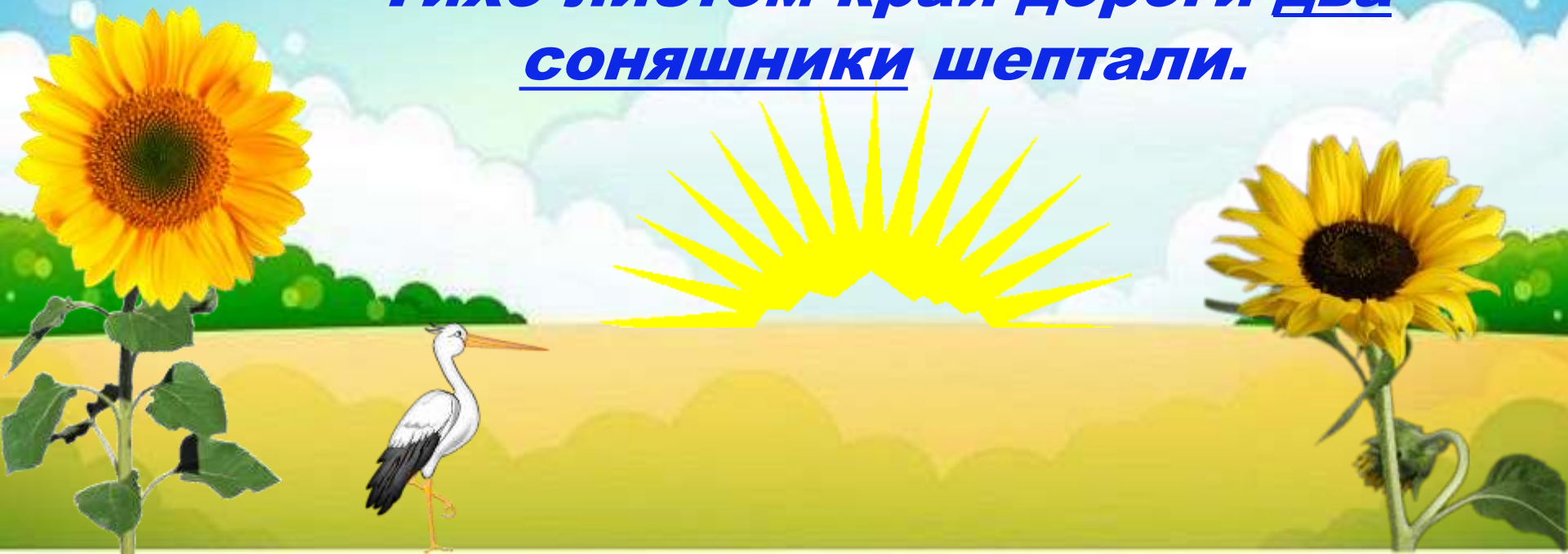

**Сполучення іменника, що має
значення сукупності, з
іменником у родовому відмінку**

***Велика зграя журавлів
кружляла невисоко над
соняшниками.***

**Сполучення числівника з
іменником у називному або
родовому відмінку:**

***Тихо листом край дороги два
соняшники шептали.***

Сполучення **займенника стільки**
(скільки) або прислівники мало,
чимало, багато з іменником,
займенником, прикметником у
родовому відмінку множини

Багато літ перевернулось,
води чимало утекло.

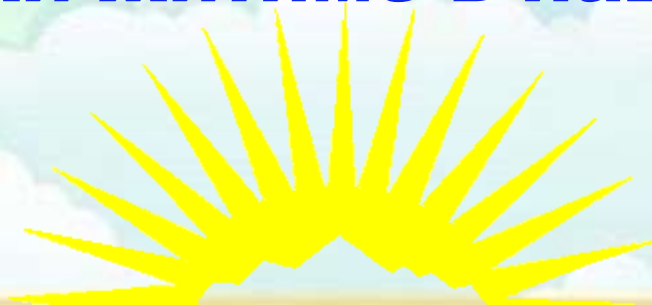
**Сполучення іменника
(або числівника чи займенника)
у формі називного відмінка
й іменника (або займенника)
в родовому відмінку з (із)
прийменником **з (із)****

**Один із партизанів
підвівся на стременах.**

**Підмет може бути виражений
цілим реченням**

**«Ще не вмерла Україна»
навіки житиме в нащадках.**

Типи присудка	Виражається	Приклади
Простий дієслівний	<ol style="list-style-type: none"> Одним дієсловом Фразеологізмом 	<ol style="list-style-type: none"> Потемніло море. Він зуби з'їв на цьому
Складений дієслівний	<ol style="list-style-type: none"> Допоміжними дієсловами (стати, почати, могли, хотіти, намагатися, продовжувати, бажати, вміти, збиратися, наміряться, перестати...) + інфінітив; Короткими прикметниками (певен, ладен, згоден, рад, готов, годен, повинен...) + інфінітив; Присудковими прислівниками (треба, можна, доцільно, необхідно...) + інфінітив. 	<ol style="list-style-type: none"> Можна переконатися одразу. Ми змушені були повернутися пішки.
Складений іменний	Дієсловом-зв'язкою (бути, становити, являти собою, здаватися, називатися, вважатися, залишатися, опинятися..) + іменна частина (іменник, прикметник, числівник, займенник, дієприкметник, інфінітив)	<ol style="list-style-type: none"> І зробився я знову незримий. Лиш боротись – значить жити. Жити – Вітчизні служити. Книга – джерело знань.

Самостійна робота

❖ **Запишіть речення. У кожному з них визначте присудок, зробіть висновки щодо способів вираження присудка.**

1.Запахла осінь в'ялим тютюном та яблуками, та тонким туманом, і свіжі айстри над піском рум'яним зоріють за одчиненим вікном. (М. Рильський)

2.Старий наговорив сиnam сім мішків гречаної вовни, незважаючи на святу п'ятницю. (І. Нечуй-Левицький)

3.Небо глибоке, прозоре, блакитне. (М. Івченко)

4.Починав жевріти схід сонця. (І. Нечуй-Левицький)

5.А дівчина була як сонце. (Марко Вовчок)

6.Осінь – улюблена пора року багатьох поетів. (З підручн.)

Тренувальна вправа

➤ **Запишіть речення. У кожному з них визначте підмет, зробіть висновки щодо способів вираження підмета.**

1. Дуби сплели кошлаті віти, шумлять в задумі ясени
(Л. Дмитренко).

2. Багато вітрів прошуміло над головою (О. Довженко).

3. Жити у небі, гинути в леті – осуд старих журавлів
(Л. Первомайський).

4. «Завтра» прозвучало як вирок (З підручн.).

5. Несподіване «тс-с-с» зупинило всіх (Леся Українка).

Домашнє завдання:

- Опрацювати теоретичний матеріал у підручнику – параграфи 10,11.
- Виконати вправи письмово на ст.37, 42 з будиночком.